

TÜRKİYE'DE KURULMASI DÜŞÜNÜLEN NÜKLEER SANTRALLERE İLİŞKİN ÖĞRETİM ELEMANLARININ GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ (SİNOP ÖRNEKLEMİ)

İrfan MUKUL*

ÖZET

Türkiye piyasalarının uluslararası sermayenin denetimine girme halinin birçok boyutu ve örneği vardır. Bunlardan biri de hiç kuşkusuz nükleer santrallerin kurulmasına izin verilmesi halidir. Dünyadaki ekonomik gelişmelere bağlı olarak ve Türkiye'nin bu gelişmelere ayak uydurması ile Türkiye'de nükleer santrallerin kurulma çalışmaları neredeyse başat gider. Her ne kadar Türkiye'de nükleer santral kurulma çalışmaları dünyadaki örneklerinde olduğu gibi II. Dünya savaşı sonrasına kadar gitmekle birlikte günümüzdeki neoliberal ekonomik gelişmelerin süreci belirgin kıldığı söylenebilir. Bu durumu ortaya çıkarmak ve oluşturduğumuz varsayımlarımızı test etmek için Sinop' da kurulması düşünülen nükleer santrale ilişkin Sinop Üniversitesinde çalışan öğretim elamanlarının görüşlerine başvurduk. Ulaşacağımız sonucun, sorunun çözümü yeryüzü kaynaklarının kimin için, hangi amaçla ve nasıl paylaşılarak kullanılacağı sorularına verilecek yanıtlarla ilgili olduğunu biliyorduk ve bu amaçla katılımcılara ilgili soruları sorduk. Bu sorulara verilecek yanıtların onların yeryüzü kaynaklarını üç beş kişinin kendi çıkarı için hoyratça kullanmasının mı yoksa tüm canlılara ait olan yeryüzünün yine onların yararına düzenlenmesinin mi tarafı olduklarını göstermesi açısından önemliydi. Nükleer santral tartışmalarına katılan öğretim elamanların büyük bir çoğunluğu, bizim kapitalizm ile ekolojinin bir arada olamayacağı anlamına gelen argümanlara ulaşmamızı sağladı.

Anahtar Kelimeler: *diyalektik yöntem, neoliberalizm, ekoloji, Sinop Yarımadası, nükleer santral*

ABSTRACT

There are several dimensions and examples of the state of the markets of Turkey entering into the domination of the international capital. One of these is, no doubt, the fact that the nuclear power plants are allowed to be built. Depending on the economic developments in the world, the attempts to build nuclear power plants in Turkey almost go hand in hand with Turkey's keeping pace with such developments. Although the Nuclear Power Plant building attempts date back to the post-World War II as in the other examples in the world, it can be stated that to-

---

* Yrd. Doç. Dr., Sinop Üniversitesi, irfanmukul@hotmail.com

day's neoliberal economic developments have made the process visible. In order to unveil this situation and test the assumptions put forward, we asked the opinions of the teaching staff working for Sinop University concerning the Nuclear Power Plants planned to be built in Sinop. We have already known that the result we obtain is closely related to the answers to the questions for whom, for what purpose, and how the world resources, the solution of the problem, should be used. Therefore, we asked the participants the questions concerned. The answers to the questions are significant in revealing whether they are in favour of the fact that a couple of people ruthlessly exploit the world resources to safeguard their own interests, or that the earth, which belongs to all living creatures equally, should be arranged for their benefits. Majority of the teaching staff taking part in the nuclear power plant discussion allowed us to reach the arguments which mean capitalism and ecology cannot coexist.

Keywords: dialectical methodology, neoliberalism, ecology, Sinop Peninsula, nuclear power plant

Dünya ekonomisinin motoru durumundaki merkez ülkeler 1970'lerden itibaren kendisini belirgin olarak gösteren ve ekonomik kriz olarak adlandırılan ekonomik gelişmeleri aşmak için "çevre ülkeler" in piyasalarını kendilerinin lehine düzenleme işine giriştiler. Hiç kuşkusuz bir "çevre" ülke olan Türkiye'de bu düzenlemeden payına düşeni almak zorunda kaldı. Türkiye piyasalarının merkez ülkelerin ihtiyaçlarına açılış halinin birçok boyutu ve örneği vardır. Bunlardan biri de Türkiye'de nükleer santrallerin kurulmasına izin verilmesi halidir (Boratav 2008: 40).

Öte yandan Türkiye piyasalarının bu düzenlemelere ayak uydurması ile Türkiye'de nükleer santrallerin kurulma çalışmaları neredeyse başat gider. Her ne kadar Türkiye'de nükleer enerji ile ilgili çalışmalar dünyadaki örneklerinde olduğu gibi II. Dünya savaşı sonrasında kadar gitmekle birlikte bu dönemde merkez ülkelerin ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğine bağlı ülkeler dışında nükleer santrallerin kurulması mümkün olmamıştır. Türkiye'de nükleer santrallerin kurulabilmesinin somut hale gelmesi ancak günümüzdeki ekonomik gelişmelere bağlı kalmıştır.

Bir yönüyle merkez ülkelerin ekonomik ihtiyaçlarının çevre ülkelere kabul ettirilmesi olarak tanımlanabilecek olan neoliberalizm, merkez ülkelerin denetimindeki Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu (IMF) gibi kuruluşlar eliyle gerçekleşen ve yönlendirilen bir süreçtir. II. Dünya savaşı sonrasında devreye giren bu kuruluşlar, dünya ekonomisinin ikinci bir büyük ekonomik krize girdiği 1970'lerin ortasından itibaren krizden çıkmak için yoğun bir şekilde faaliyet alanlarını günümüze kadar sürdürmüşlerdir. Örneğin günümüzde IMF'nin ABD ile eşgüdüm içinde Ukrayna'nın iç siyasetine müdahale etmiş olduğu açıktır. Başka bir örnek var mıdır? Bir iktidarı salt politik nedenlerle desteklemek amacıyla verilen IMF kredisi örneği Türkiye'de yaşanmıştır. 2005'de 10 milyar dolarlık kredi desteği böyledir.

Bu kredi talebi IMF kurallarına göre gerekli ekonomik koşulları içermemesine rağmen kabul edilmiştir. Nedeni ise makul bir gerekçeye dayanmaktadır. IMF uzmanları tarafından kabul edilen makul gerekçe ise şöyledir: söz konusu üç yıllık kredi, 2007 Kasımında yapılacak seçimler için bir çıpa sağlayacaktır, bu örnekte olduğu gibi açıkça dönemin iktidarını desteklemek için kredi talebinin onaylanması IMF yürütme kurulunca kabul edilmiştir. (Boratav 2014: 10).

Türkiye’de 2001 ekonomik krizi sonrasında 2008 yılına kadar uygulanan IMF programı uygulaması başka bir örnektir. Derviş-IMF programı olarak adlandırılan bu program, Türkiye’yi uçurumun kenarında yaşayan ve düzenli olarak oraya düşme tehlikesi taşıyan bir ekonomi olmaktan çıkartıp makro-ekonomik dengeleri düzgün, devlet bütçesi korku vermeyen bir hale getirilmiştir. Finans sermayesinin çıkarlarını güvenceye alan, Türkiye piyasası uluslararası tekelere açan, özelleştirmeleri tam gaz sürdüren bu doktrin tam da neoliberal ekonomik normları tanımlamaktadır.

Bununla birlikte Türkiye’de nükleer santral kurma çalışmaları neoliberal doktrinin bir parçası olarak düşünülebilir. Her ne kadar bu süreç uzun bir geçmişe sahip ise de Türkiye’de nükleer santral kurma çalışmaları kurulma aşamasına yakın zamanlarda gelinmiştir. Bu türden bir gecikmenin yaşanması gerek dönemin uluslararası konjonktürüne gerekse dünyanın ekonomi-politiğine ve Türkiye’nin bu ekonomik-politik süreçte aldığı role bağlanabilir.

Türkiye’de nükleer santralle kurulmasıyla ilgili ilk somut gelişme 15 Ekim 1997 tarihinde AECL, Nuclear Power International (Siemens ve Fransız Framatome konsorsiyumu) ve ABD Westinghous-Japon Mitsubishi konsorsiyumu Türkiye’ye teklifler sunmasıyla gerçekleşti ve teklifler TEAŞ (Türkiye Elektrik Üretim İletim A.Ş.) Nükleer Santraller Dairesi ve danışman şirket Empresarios Agrupados International S:A tarafından incelemeye alındı. 2000 yılına gelindiğinde ise Mersin Akkuyu için ihale hazırlandı ancak nükleer karşıtı hareket ve kamuoyu baskısıyla dönemin Başbakanı Bülent Ecevit başkanlığındaki hükümet önerilen santrallerin tümünün eski teknoloji olduğu ve nükleer enerjide yeni gelişmeler olacağı gerekçesiyle ihaleyi iptal etti. Nitekim yeni gelişmelerde oldu ve açılan yeni ihale Rus Devlet Nükleer Şirketi’ne bağlı bulunan NGS AŞ’ye verildi. Rusya ve Türkiye arasındaki nükleer santral yapımını öngören hükümetler arası anlaşma 2011 yılında açıklandı. Yapılan açıklamada; Akkuyu’da yapılması planlanan nükleer santralin Rus tedarikçi şirketi Rusatom Overseas’in Başkan Yardımcısı Jukka Laaksonen: Akkuyu’da santral inşaatına 2015 yılı sonunda başlanması planlanıyor, Mersin (Akkuyu) ve Sinop’da (İnceburun) 2023 yılında iki nükleer santralin de faal olacağını söyledi.

Bu arada Sinop’ta yapılacak nükleer santral ise Japon Mitsubishi ve Fransız Areva ortaklığı tarafından inşa edilmesi kararlaştırıldı. Japonya’da 9,0 büyüklüğünde 11 Mart 2011 günü meydana gelen deprem ve sonrasında tsunami felaket ’den sonra kendi ülkelerinde tüm nükleer santraller

kapatılırken bir Japon firması yurt dışında nükleer santral ihalesi kazanmış oldu. Böylece ironik bir neoliberal süreç gerçekleşmiş oldu.¹

Öte yandan neoliberalizm, sadece iktisadi bir aşama olarak insanların hayatlarına girmekle kalmamıştır. Bunun yanı sıra, toplumsal kurumlardan, coğrafyanın yeniden yeninelenerek düzenlenişine, emek süreçleri üzerindeki yeni rejimlere, kültürel formlardan gündelik yaşam pratiklerine, insanın, doğanın, bütün alanlarına kadar uzanan çok yözlü, çok dinamik bir süreç olarak hızla girmiştir. Kapitalizmin kendini yenilemesi adına emek piyasasını, üretim modellerini yeniden ve yeniden düzenleyen bu politikalar, zaman ve mekânlarının farklılığına ait dinamikleri ve bunun sonucunda oluşacak gerilim, çatışma gibi uyumsuzlukları gidermek için kurumsal düzenlemeler yaparak yeni fırsatlar oluşturur.

Bütün bu süreçlerin sonucunda oluşan ve gittikçe karmaşıklaşan toplumsal işbölümlerinin olduğu bir dünyada sermaye akışının sürekliliği, bu akışın zaman ve mekân içinde sürekliliğini kolaylaştıracak yeterli kurumsal düzenlemelerin varlığına ihtiyaç duyulması, bu tür düzenlemelerin eksik olduğu veya hiç olmadığı durumda, sermaye ciddi engellerle karşılaşacaktır.

“Sermayenin, hukuksuzluğun, yolsuzluğun ve mülkiyet haklarında belirsizliğin hüküm sürdüğü koşullarda başarılı bir biçimde iş yapmanın yolları bulunabilir, ama bu sermayenin içinde serpilip gelişeceği uygun bir ortam oluşturmaz. ‘Başarısız devletler’ konusunda ne yapılması ve iyi bir yatırım ortamının nasıl yaratılması gerektiği meselelerini çözmek, IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası finansal kuruluşlarının önde gelen görevidir. Günümüzde ABD ve Avrupa’nın dünyanın birçok yerindeki emperyalist uygulamaları bu kurumların çeşitli kollarının bir projesi haline gelmiştir” (Harvey 2010: 79).

Bununla birlikte meta üretimini esas alan kapitalizm ile yaşam arasında her zaman bir çelişki mevcuttu, ancak bugün gelinen noktada neoliberal doktrin, kapitalizmin yaşamla olan çelişkisi hiçbir dönem olmadığı kadar derin ve yaygın hale gelmesine yol açmıştır.

Bu konuda Lefebvre, kapitalizmin krizleri çözerek bugüne ulaşmasında mekânı keşfetmesi, işkâl etmesi ve sömürgeleştirmesinin hayati bir rol oynadığını söyler. Ona göre mekân, pasif, boş bir şey olarak ya da “ürün” gibi, karşılıklı mübadelede bulunmaktan, tükenmekten ve yok olmaktan başka anlamı olamayan bir şey olarak düşünülemez. *“Bir ürün olan mekân, etki ya da tepki yoluyla bizzat üretime müdahale eder. Üretken emeğin örgütlenmesi, ulaşım, hammadde ve enerji akışı, ürün paylaşım ağları... Kendince üretken ve üretici olan mekân, üretim ilişkilerine ve üretici güçlere dâhildir. Mekân kavramı tek başına bırakılamaz ve statik kalamaz; diyalektiklidir: Ürün-üretici olan mekân, ekonomik ve toplumsal ilişkilerin dayanağıdır. Aynı zamanda, üretim aygıtının, genişletilmiş yeniden-üretimin, pratik anlamda ‘alanda’*

¹ www. Milliyet.com.tr/ Japon-Fransız ortaklığı

² Nükleer santrali aldı (erişim tarihi: 24 Kasım 2014).

gerçekleştirdiği ilişkilerin yeniden üretimin içinde yer alır” (Lefebvre 2014: 24).

Neoliberal doktrinlerin uygulama alanlarına başat bir coğrafya olan Türkiye'nin tarihsel dönemini ve toplumsal dinamiklerini ifade eden nükleer santral kurma süreci, dünyadaki hareketlenmelerden, dönüşüm ve dinamiklerden asla ayrı düşünülemez bir durumu tanımlamaktadır ve “alanda” gerçekleşen yeniden üretime karşılık gelmektedir.

Anadolu Yarımadasının en kuzey ucunda yer alan Sinop Yarımadası, Anadolu'dan büyük bir duvar vazifesi gören Kuzey Anadolu Dağları ile ayrılmıştır. Bu özelliği ona nükleer santral kurulması için yer seçiminde bir avantaj sağlamıştır. İç Anadolu masifinin etkisiyle orta kesimlerinde kuzeye doğru bir yay çizen Kuzey Anadolu Dağları kavsine paralel giden Karadeniz kıyılarının oldukça düzgün olan bu uzanışı, bazı önemli burunların meydana getirdiği çıkıntılarla bozulur. Bu düzgün gidişi bozan çıkıntıların en önemlilerinden biri de Sinop Yarımadasıdır. Sinop Yarımadası, Sinop kentinin üzerinde bulunduğu berzahla Sinop Yarımadasına bağlı küçük bir yarımada (Bozburun) ile nükleer santralin kurulması düşünülen İnceburun Yarımadasını içerir. Sinop Yarımadası'nın sınırları; kabaca Gerze ve Erfelek güneyinden Ayancık doğusuna doğru çizilecek çizginin kuzeyinde kalan hattı içerir (Akkan 1975:9).

Sinop Yarımadası Anadolu'nun Karadeniz'in kıyıları içerisinde oluşturduğu tek doğal korunak ve liman özelliği ile insanlık tarihinin erken dönemlerinden beri cazip bir yerleşim yeri olma özelliğine sahip olmasına yol açmıştır. Sinop Şehrinin bugün kurulduğu alan, Bozburun Yarımadası adı verilen ve deniz volkanizması sonucunda oluşmuş ağırlıklı bazalt kütlelerden oluşan volkanik adanın, Anadolu Yarımadasına bağlanmasıyla meydana gelen bir tombolodur. *“Sinop Yarımadasının Karadeniz kıyı bölgesinde, diğerlerinden çok farklı özellikleri olan bir çıkıntı meydana getirilmesinde genç tektonik hareketlerin büyük etkisi olduğu sonucuna varılmaktadır. Karadeniz'in gelişme döneminin son safhasındaki östatik hareketlerden (deniz seviyesindeki değişiklikler) Sinop Yarımadası kıyılarının bir bütün halinde etkilenmiş olduğu görülmektedir. Eski Karadeniz (son buzul dönemi olan Flandrien) dönemi ile bugünkü kıyı çizgisi arasındaki 4-5m. lik seviye farkı sadece kıyı şekillerinde değil, aynı zamanda akarsu boylarında da etkisini göstermiş ve akarsular tabanlarına bu östatik seviye değişimine paralel olarak gömülmüşlerdir. Çok genç tektonik hareketlere sahne olmasına karşılık Sinop Yarımadası'nın bugün deprem bakımından oldukça sakin bir bölüm teşkil edişi dikkat çekicidir. Bunu yerel tektonik hareketlerin artık sükûn dönemine girmiş olmasına bağlamak gerekir” (Akkan 1975: 95).*

Her ne kadar bölge tektonik olarak sükûn döneminde olmasına karşın bölgenin genç tektonik hareketlere sahne olması ve bölgede kurulması düşünülen nükleer santral için tsunami ve sismik çalışmaların yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bütün bu süreçlerin yaşandığı bir ortamda insanların yaşamakta olanı sıradan, olağan algılamaları şaşırtıcı değildir. Hatta yakın

geçmişini unutabilirler, günü kurtarma telaşı içinde bütünü göremeyebilirler, çünkü karşılarında sistematik olarak gelen baskı, yıldırma, caydırma mekanizmaları çalışır. Bilgiye ulaşılması giderek zorlaşır. İşte böyle bir ortamda üniversiteler çalışmalarlarıyla toplumu değiştirme ve dönüştürme dinamiklerine sahip kurumlar olarak vardılar. Bu çalışmayla Türkiye’de nükleer santrallerin kurulacağı coğrafyalardan biri olan Sinop ’da yer alan Sinop üniversitesinde çalışan öğretim elamanlarının görüşlerine başvurarak Sinop’ da nükleer santrallerin kurulma sürecine bakıp, bilimin görevleri arasında yer alan görüntünün ardındaki gerçekleri ortaya koymaya çalıştık.

Problem Cümlesi

Bu çalışma, Sinop’ da kurulması düşünülen nükleer santrale ilişkin öğretim elemanlarının görüşleri doğrultusunda Türkiye’de nükleer santral kurulma sürecini anlaşılır kılmayı amaçlayarak toplumsal gerçekliliği bütünleştirilmeye çalışmaktadır.

Yöntem

Yöntem bir amaca göre araştırma programı, teknikler ise amaca ulaşmak için gerekli araçlardır. Bu çalışmada olguları kurmak ya da yerleştirmek, onları çözümlenmek ve varsayımları doğrulamak için nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Soyut bir tutum olan yöntemi, somutlaştıran da araştırma teknikleridir, çünkü bir bilimsel araştırmanın epistemolojik olarak bilim felsefesi bakımından bir anlam ve değer taşıyabilmesi için, o bilimin, yönteminin, araştırmalarındaki varsayımlarının ve sonuçlarının mantıksal bir kökene sahip olması gerekir. Bu anlamda yöntem de önceden tanımlanabilen ve düzenli olarak izlenen bir yön olmalıdır, bir yönelme olmalıdır. Böylece yöntem, araştırma planından ayrı ve ondan bağımsız olur, yöntem uygulamalı akıl yürütme olur (Ergun 2006: 58).

Öte yandan tüm toplumsal olay ya da tüm insan ya da toplumsal birey kavramlarının da ayrı ayrı adlar altında gösterdikleri gerçeklik; bütünlük kavramının yani gerçekliğin öğelerini kendi bütünlükleri içinde algılanmasını öngören bütünlük kavramının gösterdiği gerçeklikten başka bir şey değildir. Bu itibarla bu çalışmada söz konusu bütünselliği sağlayacağını düşündüğümüz diyalektik yöntem kullanıldı. Çünkü diyalektik yöntem, bütünlük kavramından kaynaklanarak, daha güçlü, daha kapsayıcı, daha derinlikli olduğundan gerçekliğin geçici kesin açıklayıcısıdır. Diyalektik yöntem, kesin açıklamalar yapan yöntemdir; fakat değişme/toplumsal değişme gerçekliğinden dolayı, kesin açıklamalar geçici açıklamalar olacaktır. Bu çalışmada; diyalektik yöntemden yararlanarak hayatı, toplumu açıklamak için mekândan ziyade zaman’a öncelik vererek, toplumsal gerçekliği tümleştirmeye ve bütünleştirmeye çalışılmıştır (Ergun 2014: 150).

Araştırma modeli

Bu çalışmada olguları kurmak ya da yerleştirmek, onları çözümlenmek ve varsayımları doğrulamak için nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Bu

amaçla Sinop 'da kurulması düşünülen nükleer santrallere ilişkin Sinop Üniversitesinde çalışan öğretim elemanlarının görüşlerine başvurulmuştur. Görüşleri belirlemek amacıyla küçük bir grupla çalışma yapılarak, araştırmaya konu olan bireylerin görüş ve deneyimleri, mümkün olduğunca ayrıntılı, derinlemesine ve de doğrudan tespit edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Sinop Üniversitesinde görev yapan 68 öğretim elemanı oluşturmaktadır. Araştırmaya katılanların 22' si kadın, 46' i ise erkek öğretim elemanıdır.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

2014 yılının bahar döneminde yapılan bu çalışmada verileri toplamak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunun geçerliliğini sağlamak için pilot uygulama yapılmış, uzman görüşleri alınmış ve gerekli düzeltmeler yapılarak son haline getirilmiştir. Bu form ile çalışma grubunda yer alan, araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğretim elemanları ile yüz yüze görüşme yapılmış, görüşme tekniklerine ve ilkelerine dikkat edilmiştir. 10 açık uçlu sorudan oluşan görüşme formunun kullanıldığı her bir görüşme yaklaşık 20-25 dakika sürmüştür. Görüşmeler katılımcıların izni alınarak yapılmıştır. Görüşmeler görüşme formuna yazılmış ve daha sonra çözümlenmesi yapılmıştır. Görüşme formunda yer alan sorular şunlardır:

1. Sinop'a kurulması düşünülen nükleer enerji santrali ile Türkiye enerji açığını kapanacağını düşünüyor musunuz? Düşünüyorsanız, gerekçeleriniz nelerdir?
2. Alternatif enerji kaynakları, nükleer enerji olmaksızın Türkiye'nin enerji ihtiyacını karşılayabilir. Yorumları için ne düşünüyorsunuz?
3. Nükleer enerji santralleri insanlara ve çevremize risk oluşturduğunu düşünüyor musunuz? Düşünüyorsanız, gerekçeleriniz nelerdir?
4. Sinop'a nükleer santral kurulduğunda iş olanaklarının artacağına dönük görüşler konusunda ne düşünüyorsunuz?
5. Kamu yaşamında iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırmanın yolu olan demokrasi ve siyaset, toplumun bütün katmanlarının yönetime katılımı ile yapılır. Çevreyi ve sağlığı etkileyen nükleer santral gibi önemli yatırım kararlarında danışma ve karar verme süreçlerine katılıma dair birey hakları, Türkiye'de eksik ve engellerle dolu olduğunu biliyoruz. Sinop'a nükleer santral kurulması sürecinde de böyle bir sürecin işlediğini düşünüyor musunuz?
6. Sizce nükleer santrallerde oluşan radyoaktif atıkların güvenli bir şekilde depolanması mümkün müdür?
7. Sinop'da nükleer santralin kurulması halinde balıkçılık sektörüne ve Karadeniz'e etkileri konusunda ne düşünüyorsunuz?
8. Nükleer santrallerin, nükleer silahlarla ilgili olduğunu düşünüyor musunuz? Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

9. Çernobil ve Fukuşima’da yaşananları düşündüğümüzde söz konusu yerlerde nükleer kazanın sonuçları hakkında halkı bilgilendirme yöntemlerinin yetersiz ve tutarsız olduğu bilinmektedir. Sinop ’da olası bir nükleer kaza sonrasında halkı bilgilendirme Çernobil ve Fukuşima örnekleri düşünüldüğünde nasıl olur, bu konuda ne düşünüyorsunuz?

10. Yapılan bilimsel çalışmalarda nükleer santrallerin çevresindeki alanlarda nükleer kaza olmaksızın kanser vakaları ile bu yolla çocuk ölümlerinin arttığı bilinmektedir. Bu bilgileri göz önünde bulundurarak Sinop’ta nükleer santral kurulduğunda burada yaşamak ister misiniz?

Çalışmanın geçerlik ve güvenilirliğini artırmak için araştırmaya katılan bireylerin gönüllü olmasına, soruların açık ve anlaşılır olmasına, görüşme ilkelerine dikkat edilmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışma grubunu oluşturan öğretim elemanlarından yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin değerlendirilmesinde betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2013: 224)’e göre betimsel analiz yaklaşımında elde edilen veriler, araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenleneceği gibi, görüşme süreçlerinde kullanılan sorular veya boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir. Görüşülen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilmiştir.

Çalışma grubundaki öğretim elemanlarının görüşme formunda yer alan açık uçlu sorulara verdiği cevaplar araştırmacı tarafından yazılı hale getirilmiş, nükleer santralin kuruluşuna yönelik görüşlere ilişkin veriler sistematik ve açık şekilde betimlenerek düzenlenmiş, bu veriler tablolara dönüştürülmüş, aynı şekilde görüş belirten öğretim elemanlarının sayıları verilmiştir.

Ayrıca öğretim elemanlarının yaptığı açıklamalardaki temel düşünceyi özetleyen ortak görüşler aynen sunulmuştur

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde görüşme formunda yer alan on soru formdaki sırasına göre verilmektedir.

1-Sinop’a kurulması düşünülen nükleer enerji santralleri ile Türkiye enerji açığının kapanacağını düşünüyor musunuz? Düşünüyorsanız, gerekçeleriniz nelerdir?

Araştırmaya katılanların % 25’i (17) Sinop’a kurulması düşünülen nükleer enerji santralleri ile Türkiye’nin enerji açığının kapanacağını düşünürken % 69,1’i (47) kurulması düşünülen nükleer enerji santralleri ile enerji açığının kapanmayacağını düşündüğünü belirtmiştir. Bunların yanı sıra yaklaşık % 6 (4)’ü ise nükleer santralin tüm Türkiye de yaygınlaşmasını istediğini belirtmektedir.

Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının büyük bir bölümü “enerji açığımızı kapatmayacağını, nükleer santralin ürettiği enerji ülke enerji ihtiyacının çok altında üretim yapacağına ve Türkiye’de gerekli tasarruf önlem-

leri alınıp kayıp kaçığın önüne geçildiğinde nükleer gibi doğaya zarar veren ve büyük risk taşıyan enerji kaynağına gerek kalmayacağını” belirtmektedirler.

Tablo:1 Sinop’a kurulması düşünülen nükleer enerji santralleri ile Türkiye’nin enerji açığının kapanacağını düşünme

	f	%
Evet	17	25,0
Hayır	47	69,1
Yeterli değil	4	5,9
Toplam	68	100,0

Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının küçük bir bölümü ise “nükleerin santrallerin ülke enerjisini karşılayabileceğini düşünüyorlar. HES (Hidro Elektrik Santral) ve termik santrallerin doğaya zarar verdiğini, akarsuların ve doğanın HES’lerle tahrip edildiğini ve alternatif enerji kaynaklarının yetersiz olduğunu buna bağlı olarak nükleere ihtiyaç olduğunu ve sayılarının artırılması gerektiğini” ifade etmektedirler.

2. Alternatif enerji kaynakları, nükleer enerji olmaksızın Türkiye’nin enerji ihtiyacını karşılayabilir. Yorumları için ne düşünüyorsunuz?

Araştırmaya katılanların % 69,1 (47) ‘si alternatif enerji kaynakları, nükleer enerji olmaksızın ülkenin enerji ihtiyacını karşılayabilir derken; % 30,9 (21)’i ise alternatif enerji kaynakları, nükleer enerji olmaksızın Türkiye’nin enerji ihtiyacını karşılayamaz demektedir.

Tablo: 2 Alternatif enerji kaynakları, nükleer enerji olmaksızın Türkiye’nin enerji ihtiyacını karşılama

	f	%
Evet	47	69,1
Hayır	21	30,9
Toplam	68	100,0

Araştırmaya katılan öğretim elemanları genel olarak alternatif enerji kaynaklarının enerji açığını kapatacağını düşünmektedir. Özellikle Sinop’un rüzgâr enerjisi potansiyelini düşünerek rüzgâr enerjisi örnek verilmektedir. “çok şiddetli ve uzun süreli rüzgâr esen bu şehirde neden rüzgâr enerjisi değil de nükleer enerjiden yararlanılmak istendiği merak ediyorum” diyen öğretim elemanları da bulunmaktadır.

Rüzgâr enerjisinin yanı sıra güneş ve diğer alternatif enerji kaynaklarından yararlanılabileceği vurgulanıyor. Bunun yanı sıra alternatif enerji kaynaklarına yönelmemenin altında başka nedenler olabileceği de söylenip, alternatif enerji kaynaklarının gündeme dahi getirilmemesi üzerinde duru-

luyor ve bunun bilinçli yapıldığı düşünülüyor. Alternatif enerji kaynaklarının doğru yatırımlar ve doğru bir uygulama ile enerji açığını kapatabileceği konusunda ortak görüşler var. Ayrıca rüzgâr ve güneş gibi alternatif enerji kaynaklarının yenilenebilir ve çevreye zarar vermiyor olması da akademisyenlerin alternatif enerji kaynaklarını daha olumlu bakmalarına yol açıyor.

İkinci soruya verilen yanıtlar incelendiğinde alternatif enerji kaynaklarının mutlaka kullanılması gerektiğini yalnız alternatif enerji kaynaklarının enerji ihtiyacını karşılamada yeterli olmayacağını düşünenlerin yanı sıra rüzgârın her mevsim aynı hızda ve aynı şiddette esmeyecek olması veya güneş enerjisinden gece veya soğuk mevsimlerde yararlanılamayacağı görüşünde olan öğretim elemanları da bulunmaktadır. Öğretim elemanlarının çok az bir kısımda alternatif enerji kaynaklarının nükleer santral gibi verimli olamayacağını enerji açığına nükleer santral gibi katkısının olmayacağını ifade etmiştir.

3. Nükleer enerji santrallerinin insanlara ve çevremize risk oluşturduğunu düşünüyor musunuz? Düşünüyorsanız, gerekçeleriniz nelerdir?

Araştırmaya katılanların % 75 (51)'i nükleer enerji santrallerinin insanlara ve çevremize risk oluşturduğunu düşünüyor musunuz? Düşünüyorsanız, gerekçeleriniz nelerdir? Sorusuna düşünmüyorum derken, % 23,5 (16)'i düşünüyorum yanıtını vermiştir. % 1,5 (1) ise soruya kesinlikle düşünüyorum demmiştir.

Tablo: 3 Nükleer enerji santrallerinin insanlara ve çevremize risk oluşturduğunu düşünme

	f	%
Düşünmüyorum	51	75,0
Düşünüyorum	16	23,5
Kesinlikle düşünüyorum	1	1,5
Toplam	68	100,0

Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının yaklaşık % 25'i Türkiye'de yapılacak olan nükleer santral ve olası kaza durumları ile ilgili çok endişeli olduklarını buna örnek olarak da genel olarak Çernobil ve Fukuşima örneklerini vermektedirler. Özellikle teknolojisi bu kadar gelişmiş olan Japonya'da nükleer santral kazasının yaşanması; daha nükleer santrali yokken nükleer santral kazası yaşamış olan Türkiye'ye duyulan güveni azalttığını belirtmektedirler. Araştırmaya katılan öğretim elemanlarından küçük bir kesim "nükleer santral'in ortaya çıkardığı sızıntıların (kaza durumları hariç) birdenbire değil kronik olarak yani yavaş yavaş hasta yapan bir sürece neden olduğu ve bu durumun göz ardı edilemeyeceği" belirtilmektedir. Bununla birlikte "gerekli önlemleri Türkiye'nin alamayacağı ve bunun da riski daha da artıracığı" görüşünde olduklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının bir kısmı Çernobil’de ve Doğu Karadeniz’de yaşananlara dikkat çekmekte ve “yine aynı acıların yaşanmasını istemiyorum” demektedir. Bunun yanı sıra “Sinop gibi doğal güzellikleri çok fazla olan bu şehirde böylesi doğayı kirletici ve kanser yapma riski çok fazla olan nükleer santral ‘in yapılmasının yanlış bir karar” olduğu ifade edenlerde yer almaktadır. Nükleer santral ‘in aslında enerji açığını kapatmada faydalı olacağını fakat böylesi riskleri varken bu fayda için bu risklerin göze alınmamasını düşünen öğretim elemanları da bulunmaktadır. Bu düşüncede olan öğretim elemanları nükleer santrale ihtiyaç olduğunu ancak fayda zarar oranına bakıldığında yapılmamasını gerektiğini de ifade etmektedirler. Nükleer santral ‘in çok gerekli olduğunu Türkiye’nin dışarıya bağımlı bir ülke olmaktan kurtulabilmesi için nükleer santral ‘in yapımının çok gerekli olduğunu düşünen akademisyenlerimiz de bulunmaktadır.

4. Sinop’a nükleer santral kurulduğunda iş olanaklarının artacağına dönük görüşler konusunda ne düşünüyorsunuz?

Araştırmaya katılanların % 52,9 (36)’u Sinop’a nükleer santral kurulduğunda iş olanaklarının artacağını düşünürken; araştırmaya katılanların % 47,1 (32)’i ise Sinop’a nükleer santral kurulduğunda iş olanaklarının artmayacağı görüşünde olduklarını ifade etmişlerdir.

Tablo: 4 Sinop’a nükleer santral kurulduğunda iş olanaklarının artacağına dönük görüşler

	f	%
Evet	36	52,9
Hayır	32	47,1
Toplam	68	100,0

Araştırmaya katılanların % 52,9’u iş olanaklarının artacağını; % 47,1’i ise iş olanaklarını artmayacağını veya Sinop’a nükleer santral kurulduğunda iş olanakları artsa bile bundan Sinop halkının bir fayda göremeyeceği görüşüne sahiptir. Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının verdikleri yanıtlar incelediğinde “santral yerine fabrika kurulmalı, fabrika kurulursa nüfusla beraber her şey ikiye katlanacak, bundan en çok küçük esnaf yarar sağlayacak” görüşünün yanında, “santral inşaatında Uzak Doğu Asya ülkelerinden gelen işçiler çalıştırılacak, santral tamamlanınca da santralde sadece dışarıdan gelen konunun uzmanları faydalanacak. Nükleer santral Sinop’taki arsa fiyatlarını da etkileyecek ve bundan da arsa spekülörleri nemalanacak” gibi görüşler de ortaya çıkmıştır. Bir kısım öğretim elemanında da “1950’li yılların başında Sinop ‘da kurulan Amerikan üssünün bu bölge halkına sağladığı katkının bir benzerini de Nükleer santralden sağlayacağı” görüşü hâkimdir. Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının verdiği cevaplar “Amerikan üssünün Sinop’a sağladığı katkıyı devamında nükleer santralden sağlayacağı, iş olanaklarının artacağı” şeklinde bir görüşte yer almaktadır.

Bazı öğretim elemanları ise “turizm ve balıkçılık konusunda işsizlik yaratacağı ve bunun bölge insanı için bir felaket olacağı” görüşündedirler. Bununla birlikte öğretim elemanlarının küçük bir kısmı ise nükleer santralin “ara eleman anlamında kısmi bir iş olanağı sağlayacağı, Sinop’taki işsizliği bitirmeyeceği sadece belli bir süre erteleyeceği” görüşünde olduklarını ifade etmişlerdir.

5. Kamu yaşamında iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırmanın yolu olan demokrasi ve siyaset, toplumun bütün katmanlarının yönetime katılması ile yapılır. Çevreyi ve sağlığı etkileyen nükleer santral gibi önemli yatırım kararlarında danışma ve karar verme süreçlerine katılıma dair birey hakları, Türkiye’de eksik ve engellerle dolu olduğunu biliyoruz. Sinop’a nükleer santral kurulması sürecinde de böyle bir sürecin işlediğini düşünmüyor musunuz?

Araştırmaya katılanların % 41,2 (28)’si kamu yaşamında iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırmanın yolu olan demokrasi ve siyaset, toplumun bütün katmanlarının yönetime katılması ile yapılır; çevreyi ve sağlığı etkileyen nükleer santral gibi önemli yatırım kararlarında danışma ve karar verme süreçlerine katılıma dair birey hakları, Türkiye’de eksik ve engellerle dolu olduğu biliniyor; Sinop’a nükleer santral kurulması sürecinde de böyle bir sürecin işlediğini düşündüğünü ifade ederken; araştırmaya katılanların % 52,9 (36)’u böyle bir sürecin işlemediğini ve bu görüşe katılmadığını ifade etmektedir. Araştırmaya katılanların % 5,9 (4)’u ise bu konu hakkında kararsız olduklarını açıklamaktadırlar.

Tablo: 5 Çevreyi ve sağlığı etkileyen nükleer santral gibi önemli yatırım kararlarında halka danışma ve karar verme süreçlerine katılıma

	f	%
Evet	28	41,2
Hayır	36	52,9
Kararsızım	4	5,9
Toplam	68	100,0

Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının büyük çoğunluğu Türkiye’de nükleer santral kurulması kararı alınmadan önce hiçbir şekilde halkın görüşlerinin alınmadığını, bu konuyla ilgili olarak Türkiye’de olması gereken demokrasi sürecinin işlemediğini ve bu kararın tepeden inme bir karar olduğunu ifade etmektedirler. Araştırmaya katılan bir başka öğretim elemanı da “demokrasinin kelime anlamını göz önüne alarak hareket edecek olursak, demokrasi ile yönetilen ülkelerde yönetimin her kademesinde halkın görüş ve düşüncelerinin sorulması gerekmektedir. Ama maalesef Türkiye gibi sözde demokrasiyle yönetilen ülkelerde böylesine önemli bir konuda ve halkın sağlığını birinci derecede tehdit eden bir konudan yöneticiler

halkın düşüncesinden bağımsız kararlar alarak, halkı ikinci plana atmaktadırlar” şeklinde görüşünü dile getirmektedir.

6. Sizce nükleer santrallerde oluşan radyoaktif atıkların güvenli bir şekilde depolanması mümkün müdür?

Araştırmaya katılanların % 61,8'i (42)'si radyoaktif atıkların güvenli şekilde depolanmasının mümkün olmadığını belirtirken, % 25,0 (17)'si ise radyoaktif atıkların güvenli şekilde depolanmasının mümkün olduğunu belirtmiştir.

Tablo: 6 Radyoaktif atıkların güvenli şekilde depolanması

	f	%
Evet	17	25,0
Hayır	42	61,8
Kararsızım	9	13,2
Toplam	68	100,0

Araştırmaya katılan öğretim elemanlarından bir kısmı “gerek nükleer santral karşıtı kişiler gerekse nükleer santralin kurulmasını isteyen kişiler radyoaktif atıkların güvenli şekilde depolanması konusunu çok önemstediklerini ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretim elemanlarından biri “ileri teknoloji kullanılarak nükleer atıkları bir sorun olmaktan çıkartabiliriz” demektedir. Bir diğeri ise nükleer atıkların “başka ülkelere satıp ekonomik olarak Türkiye'ye katkı sağlayabiliriz” görüşünü savunmaktadır.

7.Sinop'da nükleer santralin kurulması halinde balıkçılık sektörüne ve Karadeniz'e etkileri konusunda ne düşünüyorsunuz?

Araştırmaya katılanların % 83,8'i Sinop'ta kurulacak nükleer santralin balıkçılık sektörüne ve Karadeniz'e olumsuz etkisi olacağını söylerken % 16,2 (11)'i Sinop'ta kurulacak nükleer santralin balıkçılık sektörüne ve Karadeniz'e olumlu etki edeceğini söylemektedir.

Tablo: 7 Nükleer santralin balıkçılık sektörüne ve Karadeniz'e etkileri

	f	%
Olumlu	11	16,2
Olumsuz	57	83,8
Toplam	68	100,0

Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının büyük çoğunluğu, “Sinop da kurulması düşünülen nükleer santralin Karadeniz ekolojisine ve balık popülasyonunu olumsuz etkileyecek bu durum şöyle gerçekleşecek; nükleerin

santralin soğutma suyunun denizden karşılanmasıyla oluşacak sıcak suyun tekrar denize deşarjı sırasında deniz suyu sıcaklığında 1-2 derecelik artışa yol açacak. Bunun nihai sonucu olarak da yaşayabildikleri sıcaklık aralığının değişmesi balık türlerinin yok olmasına yol açacak. Ayrıca nükleer santralde meydana gelen olası sızıntılar da uzun vadede insan ve diğer canlılar için büyük tehlike arz edecektir” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir.

Buna ilaveten öğretim elemanlarından küçük bir kısmı da “Karadeniz’in ısınması nedeniyle Akdenizleşme süreci yaşanacak ve doğal yaşama müdahalede geri dönülmez zararlar oluşacağı; Karadeniz’in balık ticaretindeki payının azalacağı ve ekonominin bundan etkileneceğini” belirtmektedirler. Bununla birlikte bir başka öğretim elemanı da “Karadeniz ekolojisinin Akdenizleşme sürecinde yeni balık türlerinin ortaya çıkacağı” kanaatinde-dir.

8. Nükleer santrallerin, nükleer silahlarla ilgili olduğunu düşünüyor musunuz? Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

Araştırmaya katılanların % 42,6 (29) ‘sı nükleer santrallerin, nükleer silahlarla ilgili olduğunu düşünürken; % 41,2 (28)’si nükleer santrallerin, nükleer silahlarla ilgili olduğunu düşünmediğini belirtmektedir. Bunların dışında bu soruyu yanıtlayan öğretim elemanlarında % 16,2 (11)’si ise nükleer santral ile nükleer silahın teknolojisinin farklı olduğunu düşündüğünü belirtmektedir.

Tablo: 8 Nükleer santrallerin, nükleer silahlarla ilgili olduğunu düşüncesi

	f	%
Düşünüyorum	29	42,6
Düşünmüyorum	28	41,2
İkisinin teknolojisi farklı	11	16,2
Toplam	68	100,0

Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının büyük çoğunluğu “dünyada nükleer silahlar üretilmekte ama ülkemizde daha o teknolojinin kurulmadı, ülkemize kurulması planlanan santraller nükleer silah yapımına hizmet etmeyecek” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Bir başka görüş ise “bilim insanların yararına kullanılmalıdır. Türkiye nükleer silah yapma teknolojisine sahip olmalıdır ama nükleer silah yapmamalıdır. Çünkü nükleer teknolojiye sahip olmak caydırıcı bir güç oluşturur” Şeklindedir. Bu görüşün yanı sıra bir başka öğretim elemanı da “nükleer silah coğrafyamız itibarıyla olmalıdır, kurulacak santraller bunun bir adımıdır” şeklinde görüşünü dile getirmektedir.

9. Çernobil ve Fukuşima’da yaşananları düşündüğümüzde söz konusu yerlerde nükleer kazanın sonuçları hakkında ilgili halkı bilgilendirme yön-

temlerinin yetersiz ve tutarsız olduğu bilinmektedir. Sinop 'da olası bir nükleer kaza sonrasında halkı bilgilendirme Çernobil ve Fukuşima örnekleri düşünüldüğünde nasıl olur, bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Araştırmaya katılanların % 77,9 (53)'ü "Çernobil ve Fukuşima'da yaşananlar düşünüldüğünde söz konusu yerlerde nükleer kazayla ilgili halkı bilgilendirme yöntemlerinin yetersiz ve tutarsız olduğu bilinmektedir. Sinop 'da olası bir nükleer kaza sonrasında halkı bilgilendirme Çernobil ve Fukuşima örneklerinde olduğu gibi Türkiye'de de aynı olacak yanıtını verirken; Araştırmaya katılanların % 22,1 (15)'i bu görüşe katılmadığını belirtmektedir.

Tablo: 9 Olası bir nükleer kaza sonrasında halkı bilgilendirme

	f	%
Benzer	53	77,9
Benzemez	15	22,1
Toplam	68	100,0

Türkiye'de nükleer santral kurulduktan sonrası olası bir kazada bilgilendirmenin yeterli olmayacağı görüşünde olan öğretim elemanları buna ilaveten "kurulma aşamasında halkı bilgilendirme yapmayan yöneticilerin bir kaza sonucu diğer ülkelere göre demokrasinin ve insan haklarını yavaş işlediği Türkiye'de bu bilgilendirmenin yapılamayacağı" görüşünde olduklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte Türkiye'nin çok şeffaf olmadığını ve kaza sonucu bu olayın üstünün kapatılacağını; Çernobil kazası sonrası televizyonda halkın radyasyonlu çayları içmesi için bakın bende çay içiyorum bir şey olmuyor diyen bakana karşılık bu seferde denize giren bir bakan görebiliriz, bilgilendirme bizim ülkemizde böyle olur" şeklinde görüşlerini açıklamaktadırlar.

10. Yapılan bilimsel çalışmalarda nükleer santrallerin çevresindeki alanlarda nükleer kaza olmaksızın kanser vakaları ile bu yolla çocuk ölümlerinin arttığı bilinmektedir. Bu bilgiler göz önünde bulundurularak Sinop 'da nükleer santral kurulduğunda burada yaşamak ister misiniz?

Tablo: 10 Sinop'ta nükleer santral kurulduğunda Sinop'ta yaşamak

	f	%
Yaşarım	21	30,9
Yaşamam	46	67,6
Kararsızım	1	1,5
Toplam	68	100,0

Araştırmaya katılanların % 67,6 (46)'sı Sinop 'da nükleer santral kurulduğunda burada yaşamak istemediğini belirtirken, % 30,9(21) u yaşamak istediğini ifade etmektedir. Bunların yanı sıra araştırmaya katılanların % 1,5 (1)'i ise bu konuda kararsız olduğunu belirtmektedir.

Büyük bir çoğunluk "nükleer santral kurulduktan sonra insan sağlığına zarar vereceğinden dolayı bir saniye bile durmadan kendi ailesiyle beraber Sinop'tan başka bir şehre gidip orada yaşamını sürdürmek" isterken; nükleer santral kurulduktan sonra gitmek isteyip de ekonomik nedenlerden dolayı burada mecburen yaşamak zorunda olan kişiler de var görüşünü savunmaktadırlar. Araştırmaya katılanların bir kısmı ise "bu bilgilerin doğru olmadığını Avrupa ve Amerika'da da tüm nükleer santrallerin çevresinin reaksiyon alanı olduğunu ve bu alanların halk tarafından balık avı, spor vs. değişik faaliyet alanları olarak kullanıldığını" söylememektedir ve burada yaşamak istediğini hatta emekliliğini bile burada geçireceğini söylemektedir.

Sonuç

Bu çalışma Sinop üniversitesinde Su Ürünleri Fakültesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Eğitim Fakültesi, Sinop Meslek Yüksek Okulu ve Sağlık Meslek Yüksek Okulunda görev yapan öğretim elemanlarının Sinop 'da kurulması düşünülen nükleer santral konusundaki görüşlerine dayanarak "nükleer santral kurulma gerçeğini" ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Araştırmaya 68 öğretim elemanı katılmıştır. Bunlardan 20 'si kadın, 48 erkektir. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Formada 10 soru yer almıştır.

Araştırmaya katılanlardan elde edilen bulgulara göre ankete katılanların yarıya yakını nükleer santrallerin Sinop 'da iş olanaklarını artırmayacağını büyük bir çoğunluğu nükleer atıkların güvenli bir şekilde depolanamayacağını düşünerek endişe duymaktadırlar ve bu atıkların insan sağlığına ve çevreye hatta ekonomiye zarar vereceği kanısındadırlar.

Bununla birlikte araştırmaya katılanların nükleer santrallerin enerji açığını kapatmada bir rolünün olmayacağını alternatif enerji kaynaklarıyla ihtiyacın karşılanabileceğini ve nükleer santralin risk oluşturduğunu düşünmektedirler. Öte yandan araştırmaya katılanlar Sinop'a kurulacak olan nükleer santralin, nükleer silahlara etki etmeyeceğini ile nükleer santral kurulma sürecinde demokrasinin işlemediğinin ve olası bir kazada halkı bilgilendirmenin eksik, yanlış ve sağlıksız olacağı görüşü hâkimdir. Ayrıca araştırmaya katılanların büyük bir çoğunluğu nükleer santral kurulması halinde Sinop 'da yaşamayacağını dile getirmektedir.

Öte yandan nükleer santraller iddia edildiği kadar çevreci, temiz, risksiz, ucuz, sorunsuz, tehlikesiz ise; bunları satmaya çalışan ABD başta olmak üzere Japonya, Kanada, Almanya, Fransa gibi ülkeler neden yeni santral siparişi vermiyor ya da ülkelerindeki santrallerini kapatma kararı alıyorlar.

Nükleer santralleri Türkiye'de kurulması için bu güne kadar ortaya atılan tüm gerekçeler hem gerçekçi değildir hem de günümüz konjektörüne

göre de uygun değildir. Çünkü soğuk savaş koşullarının bir ürünü olan nükleer santraller için henüz sorunlarının bilinmediği o dönem çok geride kalmıştır ve dünya o dönemde henüz Çernobil ve Fukuşima gibi sonuçları hale devam eden büyük felaketleri yaşamamıştır.

Gelgelelim sorun Türkiye açısından enerji açığı sorunu ise yapılacak çok basittir. Türkiye’de üretilen elektrik enerjisinin yaklaşık beşte biri kayıp-kaçak olarak yok olmaktadır. “Avrupa Birliğinde, bizde % 24, 2 olan kayıp-kaçak oranı % 7, 3’dür. Oysa iletim ve dağıtım hatlarında yapılacak iyileştirmelerle, trafo ve enerji üretim sahalarımızda yapılacak iyileştirmelerle termik santrallerdeki kapasite artırımıyla en az ülke toplam üretimin kapasitemizin $\frac{1}{4}$ ‘ini yani 6-7 adet nükleer santralin üreteceği elektrik sağlamış olur. Bu da bize nükleere vereceğimiz 30-40 milyar dolar yerine, en fazla bir nükleer santral maliyetine mal olacaktır” (Künar 2005: 14).

Öte yandan nükleer santral kurulması planlanan her bir potansiyel saha, ekonomik, mühendislik, çevre ve sosyolojik olmak üzere 4 ana kategori içinde değişik kriterlere göre değerlendirilmektedir, dolayısıyla bu değerlendirmeler yapılmadan herhangi bir sahaya nükleer santral kurulması mümkün değildir. Bu kriterlerden deprensellik, soğutma suyu ve fay hatları özellikle göz önünde bulundurulmalıdır. Oysa Sinop bölgesinin nükleer santral kurulmasına elverişli olup olmadığına dair ayrıntılı değerlendirme nükleer santral kurucusunun yer raporu ile başvurusundan sonra yapmaya başlanmıştır.

Bütün bu süreçlere Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Yönetmeliği’nde değişiklik yapması da eklenmiştir. 03.10.2013 Tarihli ve 28784 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren ÇED yönetmeliğinin, ÇED uygulanacak projeler listesinin 2. maddesinin (b) bendinde, Nükleer güç santralleri veya diğer nükleer reaktörlerin kurulması veya sökülmesi (maksimum gücü sürekli termik yük bakımından 1 kilovattı aşmayan, atom çekirdeği parçalanabilen ve çoğalan maddelerin dönüşümü, üretimi amaçlı araştırma projeleri hariç), denilmektedir. Bu maddeyle Sinop İnceburun’a kurulması düşünülen nükleer santral için ÇED raporuna gerek kalmayacaktır.²

Bununla birlikte nükleer santrallerle ilgili yürütülen tartışmalarda konu pozitif bilimleri yani nesnel olanı ilgilendirdiği için her şey ortada ve somut gözükmemektedir. *“Pozitif bilime ait bu nesnel sürecin perde arkasında işleyen küresel sermayenin nükleer santraller konusundaki yerini görebilmek (ya da gösterebilmek) için nasıl bir enerji politikası gerekiyor sorusundan önce, nasıl bir toplumda yaşamak istiyoruz sorusunu sorup, gerektiği gibi tartışabilmekle gerekir. Fikret Başkaya’nın sorduğu gibi: İçine sürüklendiğimiz anlamsız üretim/tüketim sarmalını sorun etmemek, hem de enerji sorununa çözüm arıyormuş gibi yapmak, sorunu yanlış zeminde ele almak, değilse savsaklamak değil midir?”* (Mukul 2014).

² www.csb.gov.tr/gm/ced/ (erişim tarihi: 24 Kasım 2014)

Özetle sorunun çözümü yeryüzü kaynaklarının kimin için, hangi amaçla ve nasıl paylaşılarak kullanılacağı sorularına verilecek yanıtlardadır. Bu sorulara vereceğiniz yanıt sizin yeryüzü kaynaklarını üç beş kişinin kendi çıkarı için hoyratça kullanmasının mı yoksa tüm canlılara ait olan yeryüzünün yine onların yararına düzenlenmesinin mi tarafı olduğunuzu gösterecektir. Başka bir deyişle nükleer santral tartışmaları ve bu tartışmayı yürütenlerin kapitalizm ile ekolojinin bir arada olamayacağını anlamaları sorunun çözümünü kolaylaştıracaktır.

KAYNAKÇA

- AKBAL, Tül (2014). "Tepkici Bir İktidarın Mağdur İktidarı", Evrensel Kültür Dergisi, sayı 275, s.26-29.
- AKKAN, Erdoğan (1975). Sinop Yarımadası Jeomorfolojisi, Ankara: D. T. C.F. Yayınları No. 261.
- BORATAV, Korkut (2008). "Mühim Olan Sınıf Mücadelesidir", Yeniden Devrim Dergisi, sayı 8, s. 40.
- BORATAV, Korkut (2014). "IMF 70 Yaşında", Birgün Gazetesi Pazar Eki, 30 Kasım.
- ERGUN, Doğan (2006). Yöntemi Bulmak, Ankara: İmge Kitabevi.
- ERGUN, Doğan (2014). Yöntemi Geliştirmek, Ankara: İmge Kitabevi.
- HARVEY, David (2010). Sermaye Muamması, İstanbul: Sel Yayınları.
- KÜNAR, Arif (2005). "Neden Nükleer Santrallere Hayır", Bilim ve Gelecek Dergisi, sayı 11, s. 6-15.
- LEFEBVRE, Henri (2014). Mekânın Üretimi, İstanbul: Sel Yayınları.
- MUKUL, İrfan (2014). "Nükleer Enerji Karşıtlarının Kapitalizm ile İmtihani: Atları Hatırlayın ve Sopaları Kapın", Birgün Gazetesi, Pazar Eki, 16 Mart.
- YILDIRIM, Hasan-ŞİMŞEK, Ali (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- [www.milliyet.com.tr/Japon-Fransız ortağı 2.nükleer santrali aldı](http://www.milliyet.com.tr/Japon-Fransız_ortak_2.nükleer_santrali_aldı) (erişim tarihi: 24 Kasım 2014).
- www.akkunpp.com (Erişim tarihi: 24 Kasım 2014).
- www.csb.gov.tr/gm/ced/ (Erişim tarihi 24 Kasım 2014).